

REPUBLIKA E KOSOVËS
REPUBLIKA KOSOVA - REPUBLIC OF KOSOVA

KOMISIONI I PAVARUR I MEDIAVE
NEZAVISNA KOMISIJA ZA MEDIJE
INDEPENDENT MEDIA COMMISSION

IZVEŠTAJ O MONITORINGA

Zaštita dece i maloletnika u audiovizuelnim medijskim uslugama

Odeljenje za praćenje i analizu

Januar 2020.

IZVEŠTAJ O MONITORINGA

Zaštita dece i maloletnika u audiovizuelnim medijskim uslugama

Sadržaj

Definicije.....	Error! Bookmark not defined.
Uvod.....	Error! Bookmark not defined.
Pravni osnov.....	Error! Bookmark not defined.
Zakon br. 04/1-44 o Nezavisnoj komisiji za medije	8
Uredba o zaštiti dece i maloletnika u audiovizuelnim medijskim uslugama	8
Na osnovu ove Uredbe utvrđuje se i način kategorizacije, signalizacije i vreme emitovanja takvih programa.....	8
Etički kodeks o pružaocima audiovizuelnih medijskih usluga u Republici Kosovo	8
Uredba o komercijalnim audiovizuelnim komunikacijama	9
Metodologija.....	10
Identifikovani nalazi	Error! Bookmark not defined.
PAMU-i pronađeni u prekršaju.....	14
Zaključak.....	Error! Bookmark not defined.

Definicije

NKM – Nezavisna komisija za medije.

ONA – Odeljenje za praćenje i analizu NKM-a.

PAMU – Pružaoc audiovizuelnih medijskih usluga podrazumeva fizičko ili pravno lice koje ima uređivačku odgovornost za izbor audiovizuelnog sadržaja medijske usluge i određivanja načina svog organizovanja.

OD – Operator distribucije podrazumeva pravno lice koje distribuira audiovizuelne medijske usluge za korisnike putem kablovske mreže, IPTV i bilo kojeg drugog oblika distribucije izvan radiodifuznog frekventnog pojasa.

Izraz „deca” – podrazumeva osobe do 14 godina.

Izraz „maloletnik” – podrazumeva osobe od 14 do 18 godina.

Izraz „vreme ograničenja”– je vreme u radio/televizijskom rasporedu koje deli dozvoljeni period za emitovanje radio/televizijskog programa koji ima sadržaj za odrasle od perioda kada to nije dozvoljeno. “Vreme ograničenja” počinje od 24.00 časova a završava se u 05.00 časova. U pretplatnim uslugama koje nisu zaštićene kodom, vreme ograničenja emitovanja je takođe od 24.00 časova do 05.00 časova.

Izraz „nepotrebno nasilje” – podrazumeva namernu upotrebu fizičke, mehaničke ili bilo koje druge sile kako bi se nanela šteta, ozlede ili zlostavljanje .

Izraz „strah” – podrazumeva često snažnu emociju, izazvana predviđanjem opasnosti, zla i bola, bez obzira na to da li je pretnja stvarna ili izmišljena.

Izraz „erotski sadržaj” – odnosi se na programske materijale koji su usredsređeni na seksualnu želju i prikazuju određene erogene zone ljudskog tela i krajnju težnju ka seksualnim činom, ali ne prikazuju se jasno osobe tokom seksualnih odnosa.

Izraz „program štetnog sadržaja” – odnosi se na programe, koji imaju negativan uticaj na fizički, mentalni i moralni razvoj dece, što između ostalog obuhvata sadržaje sa fizičkim, verbalnim, gestualnim, emocionalnim, seksualnim nasiljem ili dobijeni putem specijalnih efekata, sadržaj sa seksualnim scenama, uključujući i scene sa seksualnim prizorima kao što su egzibicionizam, nudizam, seksualno nasilje i rodna diskriminacija kao i programi sa sadržajem kockanja, gatanja, čitanja karata, psihičkih usluga i slično koje nisu naučno dokazane.

Kategorisanje programa – na osnovu Uredbe o zaštiti dece i maloletnika u audiovizuelnim medijskim uslugama, na osnovu sadržaja utvrđene su četiri (4) programske kategorije:

- **Prva kategorija** obuhvata programe bez štetnih sadržaja.
- **Druga kategorija** obuhvata programe koji se ne preporučuju deci mlađoj od deset (10) godina i za koje je potrebno prisustvo roditelja ili staratelja. Ova kategorija se odnosi na programe koji sadrže bilo koju scenu nasilja ili straha. Slučajevi kada se vrši prikazivanje ili opisivanje nasilja i njenih posledica mogu biti prisutni u sadržaju programa ako je to opravdano njegovim obrazovnim ciljem. Emitovanje ovih programa se treba najaviti i pratiti odgovarajućim oznakom.
- **Treća kategorija** obuhvata programe koji sadrže scene nasilja i straha, kao i erotski sadržaj, koji se relativno često ponavljaju. Sadržaji seksualnih scena se mogu prikazivati u ovoj kategoriji, osim ako se prikazuju u svrhu obrazovanja o seksualnosti i zdravlju ljudi. Ovi štetni programski sadržaji se ne preporučuju deci mlađoj od četrnaest (14) godina. Za programe treće kategorije je obavezno prisustvo roditelja ili staratelja. Emitovanje ovih programa se treba najaviti i pratiti odgovarajućim oznakom.
- **Četvrta kategorija** obuhvata programe koji sadrže scene koje sadrže neprekidni sadržaj nepotrebnog nasilja, scene straha, seksualne scene, pornografski sadržaj, programe sa sadržajem kockanja, gatanje, čitanja karata, psihičkih usluga i slično, koje nisu naučno dokazane. Ova kategorija obuhvata i sadržaje sa scenama upotrebe narkotičkih supstanci, upotrebe opasnih materija, upotrebe oružja, proizvoda od duvana, alkoholnih proizvoda, sadržaji koji prikazuju opasno ponašanje, sadržaji koji koriste neprikladan jezik pod uslovom da sadržaj programa u celini to se ne predstavlja kao pozitivno ponašanje. Ovi programi se ne preporučuju osobama mlađim ispod osamnaest (18) godina. Emitovanje ovih programa se treba najaviti i pratiti odgovarajućim oznakom. Međutim, programi sa pornografskim sadržajem se mogu emitovati samo kodirani.

Uvod

Svrha praćenja programskog sadržaja PAMU-a je bila procena njihove usklađenosti sa podzakonskim aktima NKM-a, u vezi sa zaštitom dece i maloletnika u audiovizuelnim medijskim uslugama.

Drugim rečima, svrha ovog izveštaja je opis prekršaja identifikovani praćenjem PAMU-a, da putem ovog opisa i preporuka iz ovog izveštaja preduzmu mere od strane PAMU-a za zaštitu dece i maloletnika od štetnog programskog sadržaja i da se izbegne njihovo izlaganje takvim programskim sadržajima.

Na osnovu Zakona br. 04/L-44, NKM licencira javne i privatne emitere, utvrđuje i sprovodi politiku emitovanja i reguliše prava, obaveze i odgovornosti fizičkih i pravnih lica koja pružaju audio i audiovizuelne medijske usluge, uključujući i aspekte koji se odnose na zaštitu dece i maloletnika u audiovizuelnim medijskim uslugama.

U vezi sa tim je sprovedeno praćenje PAMU-a sa zemaljskim emitovanjem i PAMU-a opšteg karaktera koji rade preko OD-a, kako bi se procenila njihova usklađenosti sa podzakonskim aktima NKM-a koji se odnose na zaštitu dece i maloletnika u audiovizuelnim medijskim uslugama.

Nezavisna komisija za medije je neprekidno posvećivala posebnu pažnju u vezi sa primenom podzakonskih akata NKM-a od strane PAMU-a, u cilju zaštite ove osetljive kategorije društva od sadržaja koji može imati negativan uticaj na njihov fizički, mentalni i moralni razvoj.

Stoga, uporedo sa procenom primene podzakonskih akata NKM-a, putem ovog projekta praćenja se ima za cilj da se stvori jasna slika odnosa dece i maloletnika sa audiovizuelnim medijskim sadržajima, odnosno njihova zaštita od štetnih i neprikladnih sadržaja.

Pravni osnov

Pitanja koja se odnose na zaštitu dece i maloletnika u audiovizuelnim medijskim uslugama su predviđena na osnovu Zakona br. 04/L-44 o NKM-u¹ i drugim podzakonskim aktima NKM-a, uključujući ovde:

- NKM 2013/01 Uredbu o zaštiti dece i maloletnika u audiovizuelnim medijskim uslugama²;
- NKM-2016/03 Etički kodeks za pružaoce audiovizuelnih medijskih usluga u Republici Kosovo³;
- NKM 2017/07 Uredbu o komercijalnim audiovizuelnim komunikacijama⁴.

Zakon br. 04/L-44 o Nezavisnoj komisiji za medije

Zakonske odredbe koje se odnose na zaštitu dece i maloletnika u audiovizuelnim medijskim uslugama u Zakonu o NKM-u su navedene u određenim članovima ovog Zakona, koji se odnose na:

- Sadržaj komercijalnih audiovizuelnih komunikacija, reklamirane proizvode (prema članu 27);
- Sponzorstvo programa za decu (prema članu 31);
- Plasiranje proizvoda (prema članu 32);
- Odgovarajuće mere kako bi se obezbedila zaštita dece i maloletnika od štetnih sadržaja (prema članu 33).

Uredba o zaštiti dece i maloletnika u audiovizuelnim medijskim uslugama

Ova je Uredba u celosti posvećena zaštiti dece i maloletnika od sadržaja programa koji imaju štetan uticaj na njihov fizički, mentalni i moralni razvoj, uključujući zaštitu identiteta i poštovanja dostojanstva dece i maloletnika u audio i audiovizuelnim medijskim uslugama.

Na osnovu ove Uredbe se određuje i način kategorisanja, označavanja i vreme emitovanja takvih programa.

Etički kodeks za pružaoce medijskih usluga u Republici Kosovo

Zakonske odredbe koje se odnose na zaštitu dece i maloletnika u audiovizuelnim medijskim uslugama u Etičkom kodeksu uključuju pitanja u vezi:

¹ <http://kpm-ks.org/assets/cms/uploads/files/Legjislacioni/1335165851.7107.pdf>

² <http://kpm-ks.org/assets/cms/uploads/files/Legjislacioni/1370439037.589.pdf>

³ <http://kpm-ks.org/assets/cms/uploads/files/Legjislacioni/1476189555.8908.pdf>

⁴ <http://kpm-ks.org/assets/cms/uploads/files/Legjislacioni/1514284325.0124.pdf>

- Jezika korišćenog u programskom sadržaju (prema članu 4);
- Prisustvo dece u programskom sadržaju uopšte, uključujući ovde i pitanje privatnosti, intervju sa decom itd. (prema članu 9).

Uredba o komercijalnim audiovizuelnim komunikacijama

Zakonske odredbe vezane za zaštitu dece i maloletnika u audiovizuelnim medijskim uslugama u Uredbi o KAVK-u se uglavnom odnose na:

- sadržaju komercijalnih audiovizuelnim komunikacija, reklamirane proizvode i usluge kao i njihov uticaj na decu i maloletnike (prema članu 9. i članu 16);
- rasporedu emitovanja KAVK-a i telešopinga za određene proizvode (prema članu 10);
- načinu reklamiranja (prema članu 12) i oblik reklamiranja kao i sponzorstvo programa za decu (prema članu 14) i plasiranje (postavljanje) proizvoda (prema članu 15);
- obaveze koje se odnose na pružaoce medijskih radio usluga (prema članu 24. i članu 25).

Metodologija

Sa ciljem procene usaglašenosti PAMU-a sa podzakonskim aktima NKM-a koji se odnose na zaštitu dece i maloletnika u audiovizuelnim medijskim uslugama, vršeno je prikupljanje podataka, odnosno snimanje emitovanog programskog sadržaja, putem sistema za praćenje⁵, koji je omogućio čuvanje programskih sadržaja subjekata ovog praćenja.

Putem ovog sistema je analiziran i procenjen programski sadržaj koji je emitovan tokom perioda praćenja.

Osnovni dostupni referentni materijali su bili zakonodavstvo Nezavisne komisije za medije, odnosno uredbe: NKM 2013/01 Uredba o zaštiti dece i maloletnika u audiovizuelnim medijskim uslugama, NKM-2016/03 Etički kodeks za pružaoce audiovizuelnih medijskih usluga u Republici Kosovo i NKM 2017/07 Uredba o komercijalnim audiovizuelnim komunikacijama. Ove uredbe su izabrane jer u sebi sadrže važna pravila i obaveze za zaštitu dece i maloletnika u audiovizuelnim medijskim uslugama.

Procena i analiza je usredsređena na identifikaciju programa sa štetnim sadržajem, koji se prema podzakonskim aktima, između ostalog, odnose na programe koji negativno utiču na fizički, mentalni i moralni razvoj dece, a koji uključuju sadržaje sa fizičkim, verbalnim, gestualnim, emocionalnim, seksualnim nasiljem ili dobijeni putem specijalnih efekata, sadržaj sa seksualnim scenama, uključujući i scene seksualnim prizorima kao što su egzibicionizam, nudizam, seksualno nasilje i rodna diskriminacija kao i programe sa sadržajem kockanja, gatanja, čitanja karata, psihičkih usluga i slično koje nisu naučno dokazane.

Takođe je izvršena i procena u vezi sa vremenom emitovanja takvog programskog sadržaja, upozorenjem i upotrebom odgovarajućih oznaka navedenih u Uredbi.

Procena i analiza je izvršena i u slučajevima kada su deca ili maloletnici bili uključeni ili prisutni u određenim programskim sadržajima.

Procenu programskih sadržaja su obavili službenici za praćenje iz Odeljenja za praćenje i analizu, koji su izvršili procenu i analizu svih programskih sadržaja za period od osam (8) dana, tokom perioda oktobar - novembar 2019. godine. Period praćenja bio je nasumično odabran, a uključivao je datume: 21, 23, 26, 27. oktobar 2019. i 4, 6, 9. i 10. novembar 2019. godine.

Uzorak praćenja obuhvatio je petnaest (15) PAMU-a sa različitim statusom licence i sa opštim programskim sadržajem:

⁵ Sistem praćenja je izrađen za potrebe Odeljenja NKM-a za praćenje i analizu, za snimanje i praćenje programskog sadržaja koje je NKM licencirao, u audio i audiovizuelnom obliku.

Tri (3) PAMU-a sa nacionalnim zemaljskim emitovanjem:

1. RTK 1
2. KTV
3. RTV 21

Osam (8) PAMU-a sa lokalnim/regionalnim zemaljskim emitovanjem:

1. TV Besa
2. TV Dukagjini
3. TV Mitrovica
4. TV Most
5. TV Opinion
6. TV Prizreni
7. TV Puls
8. TV Vali

Četiri (4) PAMU-a koji rade putem operatera distribucije:

1. RTK2
2. Klan Kosova
3. Rrokum TV
4. TE7.

Identifikovani nalazi

Na osnovu praćenja, primećeno je da su PAMU-i tokom perioda praćenja poštovali Etički kodeks za pružaoce medijskih usluga u Republici Kosovo i Uredbu o komercijalnim audiovizuelnim komunikacijama, dok prekršaji su primećeni kada se radi o Uredbi NKM-2013/01 o zaštiti dece i maloletnika u audiovizualnim medijskim uslugama.

Na osnovu praćenja, u suprotnosti sa Uredbom NKM-2013/01 o zaštiti dece i maloletnika u audiovizualnim medijskim uslugama, pronađeni su (6) PAMU-i, od kojih su četiri (4) sa lokalnim/regionalnim zemaljskim emitovanjem i dva (2) PAMU-a koji rade preko operatora distribucije:

1. RTK2
2. Rrokum TV
3. TV Opinion
4. TV Prizreni
5. TV Puls
6. TV Vali.

Tokom praćenja, najčešći identifikovani prekršaji uglavnom su se odnosili na opšta ograničenja i obaveze pružaoce audiovizuelnih medijskih usluga kao što su: ne upozoravanje zvučnim ili tekstualnim signalom pre početka i posle prekida programa štetnih za decu i maloletnike, emitovanje određenih kategorija programa izvan vremena predviđeno prema uredbi i ne korišćenje odgovarajućih vizuelnih oznaka.

Ovi prekršaji se odnose na sledeće odredbe:

Član 3, stav 1:

“Audiovizuelne medijske usluge neće emitovati programske sadržaje koji su štetni po decu, osim u periodu i shodno uslovima određenim ovom uredbom.”

Član 3 stav 3:

“Audiovizuelne medijske usluge koji emituju radio/TV programe sadržaja koji je štetan po decu su dužni da ovakve programe najave zvučnim ili tekstualnim signalom i iste identifikuju odgovarajućim vizuelnim znakom shodno kategorizaciji programa koju određuje ova uredba”.

Član 4, stav 1:

“Treba se pridati neophodan značaj dostojanstvu dece i maloletnika koji su deo programa ili su uključeni u isti. Ovo pravilo se treba sprovoditi bez obzira na saglasnost roditelja, staratelja ili neke druge osobe starije od osamnaest godina, a koja predstavlja maloletnika”.

Član 6, stav 2:

Programi koji pripadaju drugoj kategoriji se mogu emitovati od 15:00 do 06:00 časova.

Član 6, stav 3:

Programi koji pripadaju trećoj kategoriji se mogu emitovati od 22:00 do 06:00 časova.

Član 7, stav 3, podstav 3.1 i 3.2:

“3. Pre početka programa i nakon svakog prekida programa emituje se verbalno i zvučno upozorenje”.

“3.1. Pre početka TV programa se prikazuje znak programa, tj. kombinacija tekstualnog, verbalnog, zvučnog i vizuelnog upozorenja, u trajanju od 10 sekundi i prekriva najmanje 1/4 vidljivog dela ekrana. Formulacije pismene opomene ce biti: “Program koji sledi nije prikladan za decu i maloletnike”.

“3.2 .Tokom TV programa se prikazuje samo vizuelni deo znaka u uglu ekrana, dimenzija minimalna 1/48 i maksimalnu 1/32”.

PAMU-i pronađeni u prekršaju

TV Opinion - Tokom perioda praćenja, identifikovano je emitovanje strane televizijske serije koja opisuje rešavanje slučajeva zločina od organa reda, što uključuje ubistva, pljačke, otmice itd. Ovaj program sadrži neprikladne scene za decu i maloletnike. Ovaj program je bio emitovan bez prethodne najave o njegovom sadržaju, nije praćen odgovarajućom oznakom, i emitovan je van propisanog vremenskog okvira na osnovu definicija utvrđene u Uredbi, odnosno u član 3, stav 1. i 3.

TV Prizreni - Na osnovu praćenja, primećeno je da ovaj PAMU je emitovao strane igrane filmove sa štetnim sadržajem, uključujući scene nasilja, straha i erotskog sadržaja koje nisu najavljene za njihov sadržaj, a nisu praćeni ni odgovarajućim oznakama i emitovani su van vremena propisanog u Uredbi, odnosno članu 3, stav 3.

TV Puls - Kod ovog PAMU-a, tokom perioda praćenja, pronađeni su prekršaji tokom emitovanja van vremena propisanog u članu 6, stav 2. igranih serija druge kategorije (10+) i tokom emitovanja van vremena propisanog u članu 6, stav 3, stranih igranih serija i filmova treće kategorije (14+). Takođe, primećeni su prekršaji tokom emitovanja nekih stranih serijskih i igranih filmova, koji na početku programa nisu bili tekstualno najavljeni o njihovom sadržaju, a odgovarajući vizuelni znakovi nisu bili korišćeni tokom njihovog trajanja, kako se utvrđuje u članu 7. stav 3. i podstav 3.1. i 3.2.

TV Vali - Tokom perioda praćenja, kod ovog PAMU-a, pronađeni su prekršaji iz člana 3. stav 3 tokom emitovanja stranih igranih filmova sa štetnim programskim sadržajem, uključujući scene nasilja, straha, erotskog sadržaja, koji nisu najavljeni pre njihovog emitovanja i nisu identifikovani odgovarajućom oznakom tokom trajanja a u jednom slučaju je primećeno emitovanje igranog filma sa štetnim sadržajem izvan vremena predviđenog utvrđen u Uredbi.

RTK2 - Na osnovu praćenja, prekršaj iz člana 4, stav 1 je primećen u emisiji posvećenoj zajednicama na Kosovu koja je opisala teške životne uslove ovih zajednica. U emisiji nije bilo posvećeno dovoljnu pažnju zaštiti identiteta prisutne dece ili uključenih u programu, emitujući tokom programa njihove likove/ slike.

Rokum TV - Tokom perioda praćenja u ovom PAMU-u su emitovani strani igrani filmovi, koji nisu najavljeni na početku emitovanja i nisu kategorisani prema njihovom sadržaju, odnosno nisu praćeni odgovarajućim oznakama iz člana 3. stav 1.

Zaključak

Od podataka i rezultata praćenja zaključeno je da PAMU-i i dalje rade suprotno sa odredbama Uredbe NKM br. 2013/01 o zaštiti dece i maloletnika u audiovizuelnim medijskim uslugama, uglavnom što se tiče najave programa sa štetnim sadržajem, kategorisanjem određenih programskih sadržaja, vremena njihovog emitovanja i korišćenja odgovarajućih oznaka za određene programske kategorije.

NKM preporučuje licencirane da:

- postupe u skladu sa važećim zakonodavstvom u smislu poštovanja i preduzimanja mera za zaštitu dece i maloletnika od štetnog programskog sadržaja;
- obrate pažnju zaštiti identiteta i poštovanja dostojanstva dece i maloletnika u programima u kojima su prisutni ili su uključeni, posebno tokom obrade osetljivih socijalnih tema;
- primene samo-regulacione standarde Praktičnog kodeksa u skladu sa Uredbom NKM-2013/01 o zaštiti dece i maloletnika u audiovizualnim medijskim uslugama; i
- obrate pažnju načinu kategorisanja programa sa štetnim sadržajem, vreme njihovog emitovanja kao i korišćenje oznaka i piktograma utvrđeni Uredbom.

NKM ostaje posvećena razvijanju politika emitovanja u vezi sa preventivnim merama za propisno identifikovanje i izbegavanje programa sa štetnim programskim sadržajem, uključujući i pregledanje uredbi koje se odnose na ovu oblast. U skladu sa zakonskim mandatom, NKM će osigurati da PAMU-i ozbiljno tretiraju značaj zaštite dece i maloletnika od sadržaja koji štetno utiče na njihov fizički, mentalni i moralni razvoj.

Izveštaj je sastavljen od Odeljenja za praćenje i analizu u okviru Kancelarije Izvršnog Šefa NKM-a.

Izveštaju doprineli:

Mirand Tafarshiku

Gentiana Hoti

Amela Redžović

Sanije Imeraj Zatriqi

Luljeta Islamaj

Ardiana Sejdiu Musmurati

Sebahate Hajredinaj

Fikrete Çoçaj

Bashkim Reçica

Izdavač:

Nezavisna komisija za medije

ul. „Perandori Justinian“ br. 124

10000 Priština

Kosovo

www.kpm-ks.org

Januar 2020